

ROSINE DE DIJN

Gasten van de Führer

Uit het Duits vertaald door Aline Sax

Manteau

De oorlog begon pas toen hij ten einde was.

Voor mijn kleinkinderen

© 2014 Uitgeverij Manteau / WPG Uitgevers België nv, Mechelsesteenweg 203,
B-2018 Antwerpen en Rosine De Dijn

www.manteau.be
info@manteau.be

Vertegenwoordiging in Nederland
Singel 262
1016 AC Amsterdam
Postbus 3879
1001 AR Amsterdam

Vertaling: Aline Sax
Omslagontwerp: Artattack
Foto omslag: Signaal nr. 23/24, december 1942, blz. 17
Vormgeving binnenwerk: Aldus
Foto achterplat: fotoarchief van de auteur

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Bij het achterhalen van de auteursrechten van de illustraties is met grote zorgvuldigheid te werk gegaan. Als er niettemin onvolkomenheden zouden worden geconstateerd, dan zal de uitgeverij daarvan graag op de hoogte worden gesteld.

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 2895 8
D/2014/0034/14
NUR 686

‘In werkelijkheid ken ik de oorlog alleen van het zwijgen van mijn voorouders. [...] Ik ken de oorlog als sociaal breekpunt, waarvan de breuklijn zich door generaties heen heeft voortgezet en waarvan de vertakkingen zichtbaar zijn in de levens van al die generaties die de oorlog niet moesten meemaken. Want men zweeg bewust over datgene waarover men niet kon spreken. De zwart-witfoto’s van een verloren leven waren de enige beelden die wij van de oorlog van onze voorouders hadden. We werden groot met hun taboes. Een leven lang bleef de oorlog een blinde vlek die door ons, de kinderen, niet ingevuld maar wel gerespecteerd werd. Het was deze blinde vlek die ervoor zorgde dat we ons allemaal op een mysterieuze manier mee schuldig voelden en onder deze medeschuld leden.’

Jürgen Nielsen-Sikora, Duits historicus

Inhoud

HOOFDSTUK 1	
De sporen van het zwijgen, en hoe en waarom we worden wie we zijn	7
HOOFDSTUK 2	
Een heilig vuur.....	14
HOOFDSTUK 3	
In het zog van de verdoemden	24
HOOFDSTUK 4	
‘De oorlog gaat verder, maar België wordt ontruimd’	39
HOOFDSTUK 5	
Gepakt en gezakt door de frontlinie – en zo snel mogelijk de Maas over.....	48
HOOFDSTUK 6	
We moesten ons eigen vel redden.....	59
HOOFDSTUK 7	
Wie in het schuitje zit, moet meevaren.....	66
HOOFDSTUK 8	
Geen warm welkom	74
HOOFDSTUK 9	
Welkom in NSDAP-land!	82
HOOFDSTUK 10	
De gouw Oost-Hannover en de Lüneburger Heide	92
HOOFDSTUK 11	
Flamenlager, Flamenkinder en een heleboel frustraties	103
HOOFDSTUK 12	
Het grootste probleem: de schoolplichtige kinderen	119
HOOFDSTUK 13	
‘Hoedster van het ras’	142

HOOFDSTUK 14	
Beste Duitse kameraad!.....	153
HOOFDSTUK 15	
En nu iedereen naar het front!	162
HOOFDSTUK 16	
Een regering in ballingschap, bij gratie van de Führer	168
HOOFDSTUK 17	
Stille nacht, heilige nacht	183
HOOFDSTUK 18	
Grootse plannen	196
HOOFDSTUK 19	
Allemaal samen in de Lüneburger Heide.....	208
HOOFDSTUK 20	
‘Oorlogsinspanningen van de Vlaamse jeugd’	217
HOOFDSTUK 21	
Met de moed der wanhoop.....	235
HOOFDSTUK 22	
Van Oost naar West in tegengestelde richting	244
HOOFDSTUK 23	
Sterven in vreemde aarde	251
HOOFDSTUK 24	
De laatste dagen	264
HOOFDSTUK 25	
Naweeën	272
Dankwoord.....	287
Bibliografie	290
Eindnoten.....	293
Fotoverantwoording	303

Landesleitung Flandern

Zentralverwaltung
Amt Soldatenbetreuung

20 Hildesheim, Bankplatz 1

Lieber deutscher Kamerad!

Es sind in letzter Zeit in Deinen Gau, in Dein Dorf, ja vielleicht sogar in Dein Haus fremde Leute gekommen. Du hast gehört, daß sie sich Flamen nennen und mit Befremden hast Du festgestellt, daß ihre Sprache der Deinen sehr ähnelt, anders als alle Dir geläufigen Mundarten und doch nicht fremd. Der Krieg stellt an Dich aber schwere Anforderungen, und Du hast nicht die Zeit, um über das Wesen dieser Fremden lange nachzudenken. Sie stammen aus einer Dir unbekannten Gegend. Du weißt, es sind Evakuierte, aber Du meinst es sind Ausländer, befreundete zwar, aber immerhin Ausländer. Du hast in den vergangenen Monaten schwere Enttäuschungen erlebt. Eine ganze Reihe befreundeter Nationen hat Verrat geübt, und Deinen Söhnen an den Fronten in den Rücken geschossen.

Und Du trittst diesen Flamen deshalb vielleicht mißtrauisch entgegen, wenn nicht feindselig.

Du bist auf der falschen Fährte, lieber deutscher Kamerad!

Diese Flamen sind Deine Freunde, sind Germanen, sind von Deinem Blut. Aus dieser Erkenntnis heraus hat die Oberste Führung Deinen Gau als Aufnahmegebiet für diese evakuierten Flamen vorgesehen, mit dem Gedanken, daß Du mit alt-germanischer Gastfreundschaft ihnen über das Schwerste hinweghelfen würdest. Denn diese Menschen haben Schweres durchgemacht.

Sie haben dort drüben in Flandern ihren ganzen Besitz zurücklassen müssen mit der Gewißheit, daß er von einer aufgehetzten kommunistischen Meute zerschlagen oder niedergebrannt wird. Aber diese Meute hat außerdem, nach bis heute bekannten Zahlen, 900 Angehörige dieser Menschen ermordet und 56000 eingesperrt unter menschenunwürdigen Umständen.

Und warum mußten sie das erdulden? Weil sie sich im Bewußtsein ihrer germanischen Abstammung und ihrer blutmäßigen Bindung zu Dir, zum Reich bekannten, weil ihre Männer und Söhne sich freiwillig zum Fronteinsatz meldeten und bereits Jahre Seite an Seite kämpfen mit Deinen Söhnen, weil sie gegen Verrat und Terror eigene Schutzkommandos errichteten und so das Leben Deiner Soldaten im Ausland behüteten, weil ihre Mädels sich zum DRK meldeten, weil sie Eure Soldaten gastfreundschaftlich aufnahmen.

Fast alle wehrfähigen evakuierten flämischen Männer sind bereit, zu den Waffen zu greifen für Deutschlands Sieg. Allein, sie wollen die Gewähr haben, daß ihre Frauen und Kinder als Gäste und nicht als Ausländer behandelt werden.

Darum, lieber deutscher Kamerad, bitten wir Dich: hilf uns, das harte Schicksal, das diese Flamen getroffen hat, zu meistern, betrachte den evakuierten Flamen nicht als Ausländer, sondern als aufrichtigen Freund.

Der Vater des Kindes, das Dir entgentritt, hat vielleicht sein Leben gelassen als Kugelfang für Deinen Jungen. Der Sohn der Mutter, die Dich um Beistand fleht, holt vielleicht im gleichen Augenblick Deinen Bruder mit Lebensgefahr aus dem Niemandsland, oder ihre Tochter pflegt vielleicht in einem fernen Lazarett in Frontnähe Deinen Jungen gesund. Die Frau, die in Deinem Haus um Unterkunft bittet, hat vielleicht in Flandern Deinem Kind die Gastfreundschaft geboten, als es im fernen Lande dem Heimweh anheimfiel.

Weise nicht den evakuierten Flamen von Deiner Türe, der auch für Dich alles geopfert hat und noch zu opfern bereit ist. Zu wenig aufrichtige Freunde hast Du, deutscher Kamerad, in dieser Welt. Stoße nicht von Dir ab, wer bereit ist, diesen harten Kampf mit Dir zu bestehen. Es kommt einmal eine Zeit, in der Flandern Dir seinen Dank dafür zollt.

Heil Hitler!

Landesleitung Flandern
Zentralverwaltung
Amt Soldatenbetreuung

De sporen van het zwijgen, en hoe en waarom we worden wie we zijn

‘Beste Duitse Kameraad! De laatste tijd zijn er in jouw gouw, in jouw dorp, misschien zelfs in jouw huis vreemdelingen aangekomen. Je hebt gehoord dat ze zich Vlamingen noemen. En met verbazing heb je geconstateerd dat hun taal erg op de jouwe lijkt. Ze is anders dan de dialecten die je kent, maar toch niet vreemd. Je weet dat ze geëvacueerd zijn, maar toch vind je dat ze vreemdelingen zijn. Bevriende vreemdelingen weliswaar, maar toch vreemdelingen. De afgelopen maanden heb je heel wat ontgoochelingen gekend. Een hele reeks bevriende naties heeft jou verraden en je zonen aan het front in de rug geschoten. Misschien ben je daarom wat wantrouwig tegenover deze Vlamingen, misschien zelfs vijandig. Je zit op het verkeerde spoor, beste Duitse kameraad! Deze Vlamingen zijn jouw vrienden; het zijn Germanen, ze hebben jouw bloed. Om die reden heeft het opperbevel jouw gouw uitgekozen om deze geëvacueerde Vlamingen op te nemen, in de overtuiging dat jij hen met oud-Germaanse gastvrijheid zult helpen het ergste te doorstaan. Want deze mensen hebben reeds vreselijke dingen meegemaakt! Heil Hitler!’¹

Zo luidde een vlugschrift van de Centrale Administratie – Afdeling Soldatenopvang van de Vlaamse Landsleiding in Hil-desheim in 1944.

Met de snelle ICE-treinen is het tegenwoordig nog geen drie uur rijden van Keulen naar Hannover. Als je naar Berlijn wilt, heb je de helft van de reis al achter de rug.

Maar ik haastte me niet naar het nerveus kloppende hart van Duitslands hoofdstad. Ik stapte over. Naar het verleden. Op

zoek naar de sporen van de ‘gasten van de Führer’, ergens in de voormalige gouw Oost-Hannover. Deze gouw – een administratief gebied van de NSDAP – was het einddoel van 15.000 tot 16.000 Vlaamse collaborateurs die begin september 1944, in het zog van de Duitse Wehrmacht, have en goed achterlieten uit angst voor de represailles in hun thuisland. En in de hardnekkige overtuiging van de Endsieg.

Toen ik in Vlaanderen onderzoek deed naar dit thema werd ik gewaarschuwd: ‘De collaboratie is hier nog een heikel onderwerp.’ Een medewerkster van het Limburgse project ‘Soldatenlaarzen en kauwgom’ vertelde me: ‘Omdat het thema collaboratie en zwarten-witten in deze streek zo gevoelig ligt, hebben we er bewust voor gekozen om zowel in de interviews als in het bronnenonderzoek niet naar dergelijke informatie te vragen.’²

Zo vertrok ik zonder kompas naar het meest oostelijke deel van de Lüneburger Heide, naar het Elbedal met zijn ongerepte natuur langs de meanderende rivier, tot in het Wendland. Ik maakte kennis met het Noord-Duitse moerasland met zijn veengronden en jeneverbesstruiken, droge pijnboombossen en typische vakwerkhuisjes.

Ik ontdekte de dorpjes waar honderden vertwijfelde Vlaamse vrouwen en kinderen – steeds de eerste oorlogsslachtoffers – een strozak hadden gevonden om zich te ruste te leggen. Waar belangrijke Vlaamse collaborateurs, leden van de Vlaamse SS en de Vlaamse Landsleiding na hun ‘evacuatie’ in september 1944 een eerste onderkomen werd aangeboden.

Ik genoot van het melancholische heidelandschap, dat elk jaar in september in een zee van paars verandert. Hier staan stoïcijnse heideschappen genoeglijk hun kostje te kauwen. De silhouetten van de vreedzame kuddes tekenen zich af tegen de verre horizon van het vlakke land. Nog steeds. Hier waren van september 1944 tot mei 1945 Vlaamse moeders en hun kinderen overgeleverd aan een niet te winnen strijd. Ze moesten zich weren tegen het Duitse superioriteitsgevoel. Van wederzijdse verstandhouding was geen sprake.

Ik reed door Verden an der Aller, waar het zevende kindje van

Gust Peelaerts, 'de zingende zwerver' uit Herentals, een laatste rustplaats vond onder een eenvoudige grafsteen op het plaatselijke kerkhof, nog geen zeven maand oud. Net zoals vele kinderen van vrouwen die in de jaren 1940-1945 in verschrikkelijke omstandigheden in het Duizendjarige Rijk verplicht tewerkgesteld werden en er stierven. Maar dat is een heel ander verhaal.

Ik reed door Toppenstedt, Tangendorf, Marxen en Brackel. Idyllische heidedorpjes waar sinds mensenheugenis bescheiden boeren en bijtelers hun dagelijks leven slijten in imposante hofsteden met traditionele rieten daken te midden van eindeloze aardappelvelden. Ze lijken zo uit een glossy reisfoldertje weggeplukt. Hier marcheerden midden januari 1945 piepjonge Vlaamse soldaten door bevroren bossen en velden. Na een lange tocht van ongeveer 15 kilometer door sneeuw en ijs bereikten ze het gastvrije Marxen. Hun te ruime jassen sleepten achter hen aan, de te lange mouwen waren omgeslagen en de pijpen van hun te wijde broeken onbeholpen in hun laarzen gestopt. Hun bleke knapengezichten zaten diep onder een Duitse staalhelm. Men had hun blijkbaar een overgebleven uniform aangemeten. Samen met het dreigende geweer. Enkele weken voor het einde van de oorlog stond het Vlaamse SS-Jugend-Bataillon Langemarck, onderdeel van de 27ste vrijwillige SS-divisie Langemarck, nog steeds paraat.

Ik reed door Amelinghausen, door Bantorf en Egestorf. Door Lüchow en Damnatz. Door Hildesheim. Ik bezocht Hahnenklee, een hooggelegen kuurdorpje in het Harzgebergte, nog steeds erg in trek bij verwoede wandelaars. Hier bracht Jet Jorssen, een overtuigde Vlaamse nationaalsocialiste, ver weg van de bommenregen in de Duitse steden, haar eerste kind ter wereld. Het NS-Hilfswerk Mutter und Kind, een nazistische organisatie, zorgde hier voor het welzijn van Arische vrouwen. Dus ook voor haar welzijn. Zij had geluk.

Ik stapte uit in Bad Pyrmont. Hier smeedde de Vlaamse Landsleiding plannen voor een triomfantelijke terugkeer naar hun Vlaamse heimat. Hier droomden ze van een versmelting van Vlaanderen met het Duitse rijk tot het intellectuele centrum van

Europa. Na de jaarwisseling 1944-1945 schreef de Vlaams-nationalistische vaderfiguur kapelaan Cyriel Verschaeve in zijn dagboek: 'Al de hoop om Vlaanderen terug te zien, zo hel opgeflakkerd in 't Ardennenoffensief van kerstdag, zonk als een strovuur neer, uitgedoofd, en Vlaanderen zelf verdween uit het zicht, werd ten minste ver weg achteruitgedreven op een schemerende achtergrond door dit uitbreken van de moderne Hunnen.'³

Ik reed naar Hannover. Hier zette Karel de Cat, verantwoordelijk voor het elitaire Langemarckstudium in Vlaanderen, zijn leeropdracht voort. Hij kreeg van de Germanische Leitstelle een geariseerde villa van gedeporteerde Joden ter beschikking. Een vriendendienst.

Ik genoot van het mooie stadje Lüneburg. Hier werkte een charismatische Aalsterse dokter na de 'evacuatie' als *Amtsleiter für Volksgesundheit* in het plaatselijke ziekenhuis. Eind maart 1945 trok de toen 56-jarige geneesheer nog naar het front. Verblind?

Of de Vlamingen wel zo gewaardeerd werden als de plaatselijke krant uit Lüchow, de *Allgemeine Anzeiger*, op 21 oktober 1944 liet doorschemeren, is nog maar de vraag.

'Nedersaksen, Vlamingen, Nederlanders. Het is geen toeval dat onze nationale hymne en het Vlaanderenlied "Vlaanderen, dag en nacht denk ik aan u" door dezelfde Duitse dichter geschreven werden. Hoffmann von Fallersleben uit Nedersaksen heeft immers door zijn wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen en Nederland de Germaanse ziel van het Vlaamse en Nederlandse volk herontdekt.'⁴ Theatrale echo's uit een ten grave gedragen wereld?

Ik dook onder in de voormalige gouw Oost-Hannover.

'Ook binnen Duitsland was de dood alomtegenwoordig. De meeste van de ongeveer half miljoen burgerslachtoffers van het geallieerde bombarderen werden veroorzaakt door luchtaanval- len op Duitse steden in de allerlaatste maanden van de oorlog. In dezelfde maanden verloren honderdduizenden vluchtelingen het leven toen ze de route die het Rode Leger koos, ontvluchtten. Niet in de laatste plaats de verschrikkelijke dodenmarsen van concentratiekampgeïnterneerden, waarvan de meeste

plaatsvonden tussen januari en april 1945, en de ermee gepaard gaande wreedheden, zorgden voor de dood van naar schatting een kwart miljoen mensen, door blootstelling aan kou, uitputting, ondervoeding en slachtingen in het wilde weg. De mate waarin Duitsland in de laatste maanden een immens knekelhuis was geworden, is nauwelijks voorstelbaar.⁵ Zo beschrijft historicus Ian Kershaw die periode in zijn boek *Tot de laatste man*.

Vlaamse vrouwen vluchtten in deze ‘allerlaatste oorlogsmaanden’ met hun kinderen naar het hol van de leeuw. Hun mannen streden zij aan zij met hun ‘Duitse kameraden’ voor een verloren zaak.

‘Pob lwc’, veel succes, wenste V. mij in het Welsh voordat ik vertrok. De tachtigjarige Vlaamse vrouw vermoedde wat mij te wachten stond. Zestig jaar na de chaotische vlucht en evacuatie met haar moeder, broers en zus naar het verre Lüchow, schreef ze haar onderdrukte herinneringen fragmentarisch neer in de Keltische taal van haar man. ‘Vanwege mijn moeder.’ In deze vreemde taal kon ze afstand nemen van wat ze had meegemaakt en de pijn die dat had veroorzaakt. Daardoor voelde ze zich minder schuldig.⁶

Psychologen weten dat op hoge leeftijd de geheimen en trauma’s die decennialang diep in het onderbewustzijn verborgen bleven, vroeg of laat weer opborrelen. Onverteerde angsten komen weer aan de oppervlakte.⁷

Opgewekt vertelde V. over Duitse hutspot en zakken vol herfstfruit, over dik besmeerde boterhammen na de aardappeloogst. In volle oorlogstijd. Over kinderdromen, over zwerftochten aan de oever van de Jeetzel, over wantrouwen tegenover Duitse kinderen, over opwindende avonturen op de strozolder, over een liefdevolle pleegmoeder.

Onschuldige anekdotes? Nee. Het is een gecodeerde reflectie van een verdrongen verleden. Een schuchter oordeel over een fanatieke Vlaams-nationalistische moeder die door haar opvattingen het bescheiden leventje van haar kleine familie uit evenwicht bracht.

Het is een verhaal van schaamte. Omdat ze niet wist dat de vriendelijke Joodse buurvrouw die in 1942 met haar zoontjes

van twee en drie verdween, naar Auschwitz was gedeporteerd. Daar werden ze samen vermoord. Hun namen waren Sara Lea, Emile en Raymond Deutscher. De namen staan tot op vandaag in het geheugen van V. gegrift.

Het is een verhaal van schaamte om haar grote broer, die in 2007 zijn as liet verstrooien in Braunau am Inn door gelijkgezinden. Tot op het laatst bleef hij in zijn waan.

Het is een verhaal dat bulkt van de schuldgevoelens. Omdat ze het kindermisje verklikte bij haar moeder nadat zij voor hen had gezongen: ‘Gloria God, Hitler is zot, lieve Jezus, maak hem kapot.’

Licht en duister. Het is een afscheid van de legenden uit de kinderjaren van V. Maar het is vooral een steeds luider wordende vraag naar het waarom.

‘Diolchynfawr, dank je wel’, zei de bejaarde dame nadat ze mij haar verhaal had verteld. ‘Het was een verlossing, ik voel me bevrijd.’

‘Zwijgen kan luid zijn, en de pogingen om het aan de volgende generaties door te geven, mislukken meestal.’⁸ Ook ik voelde als kind dat er thuis over bepaalde dingen niet gesproken werd. Wat er gebeurd was, hoe en waarom mijn ouders verstrikt geraakt waren in deze ongelukkige geschiedenis, werd met vage verklaringen toegedekt. Een taboe. Dit zwijgen leek een samenzwering en bepaalde voor mijn broer en mij het leven van alledag. Vragen werden niet of maar half beantwoord. Het bleef een taboe. Waarover men niet spreken kan, zwijgt men.

‘Elk venster geeft een uitzicht op het verleden.’⁹ In het milieu waarin wij opgroeiden, waren de signalen overduidelijk, maar onze antennes waren niet nauwkeurig gericht. Daardoor werd deze reis naar het verleden, van Vlaanderen naar Duitsland en terug, ook voor mij een tocht door mijn eigen verleden en het verleden van mijn familie. Het was als kijken in een spiegel. Tientallen jaren waren vragen met één enkele zin van tafel geveegd: ‘Ach, het waren toch allemaal idealisten.’ De mythe mocht niet onttoverd worden.

Nu pas kreeg ik een antwoord op alle vragen die ik nooit aan mijn omgeving en aan mezelf had gesteld – maar had moeten

stellen. Ik vond de antwoorden in archieven. Bijna uitsluitend in archieven.

Schoorvoetend begon ik aan dit emotionele avontuur.

Een prentbriefkaart uit 1934. In het kleine stadje Lüchow in het Noord-Duitse Wendland aan de Elbe gaat de zon op. Een stralende swastika tekent zich af aan de horizon tussen de historische vakwerkhuisen in afwachting van heroïsche tijden. Het Duitse *Reich* was in opmars.

Een heilig vuur

Augustus 1944 liep op zijn einde. Het was zwoel. Een van de warmste zomers van de eeuw.

Op de laatste dag van deze oogstmaand haalde L.L. om vier uur 's morgens de zware wasketel van de kachel. In de dampende keuken wreef ze elk kledingstuk schoon. Ze had de waslijn tussen de omheining en de appelboom gespannen. De hemdjes en broeken, handdoeken, zakdoeken en het witte linnen droogden snel in de warme zomerlucht.¹

Maar de vlijtige huisvrouw wist dat er geen tijd meer zou overblijven om te strijken of de was op te vouwen. Er viel geen minuut te verliezen. De bladzijde was omgeslagen.

Op 29 augustus 1944 trok de 28ste Amerikaanse infanteriedivisie in opmars door Parijs. Met hun *Victory Parade* veroverden de geallieerden de fiere Seine-stad en de Champs-Élysées. Het leed was geleden.

De geallieerden stonden voor de deur. Sinds de landing in Normandië in juni 1944 was het tij gekeerd. De westelijke bondgenoten waren al onherroepelijk opgerukt tot in het trotse hart van Parijs.

Eind augustus naderden ze de Belgische grens.

Wat achterbleef was een spoor van vernieling in het schilderachtige Franse landschap en de vredige stadjes Caen, Bayeux, Saint-Lo, Lisieux en de streek van de Calvados – om er maar een paar te noemen.

De oorlogsverwoestingen, hier in het Normandische stadje Saint-Lo, waren niet te overzien. De invasie eiste ontelbare slachtoffers. Mannen, vrouwen en kinderen, zieken en ouden van dagen werden door bombardementen en granaten bedreigd. Zij zochten een schuilplaats in kelders, grotten en steengroeves. De straten waren te onveilig geworden.

De Duitse SS-officier Stollberg seinde op 26 juni 1944 vanuit het westelijke front naar zijn oversten in het Rijk de cynische boodschap: 'De stad Caen. De Britten leggen een zinloze vernietigingstactiek aan de dag en schieten de Franse steden hopeloos in puin. Het staat vast dat zij zich op deze manier de haat van hun gewezen bondgenoten op de hals halen, die na de invasie op bevrijding hoopen. Waar vroeger bidstoelen stonden, zijn vandaag alleen nog ruïnes. Zelfs de kerken en cultuurschatten van gelijkgezinden blijven niet gespaard van de Britse vernielzucht.'²

Wat achterbleef waren puin, verbrande aarde en voor eeuwig vernielde cultuurschatten.

Wat achterbleef waren duizenden burgers, meedogenloos begraven onder de ruïnes of ronddolend in gehavende steden en dorpen.

Wat achterbleef waren onmacht en haat.

De tijd van repressie en persoonlijke afrekeningen was aangebroken. Willekeurig. Onvoorspelbaar. Overal.

L.L. was zich terdege bewust van dat volksverlangen naar een symbolische duiveluitdrijving. Naar verklikking en wraakacties. Niet ten onrechte vreesde ze voor ongebreideld geweld en persoonlijke verrijking.

‘Een heilig vuur’, zo noemde Desmond Morton, de vertrouwensman van Churchill, de woede tegen de collaborateurs.

Spot en wraak smaakten zoet. De wet van de straat... Dit beeld spreekt boekdelen.

‘Laat je niet afmaken. Het gepeupel loert om de hoek!’ De jonge moeder werd door gelijkgezinden gewaarschuwd. Ze moest zich haasten.

Voordat de bevrijders triomfantelijk het land zouden binnentrekken, bliezen ze de aftocht. Ze vertrokken als dieven in de nacht. In het zog van de Duitsers. Stiekem, ongezien.

Maar voor de trouwe volgelingen van het Groot-Germaanse Rijk bestond er geen nederlaag. Nog niet. De fakkel werd doorgegeven. In ballingschap.

Ook bij L.L., een dichteres die zich in de Vlaams-nationalistische DeVlag had geëngageerd, was er geen twijfel. Vastbesloten begon ze aan de voorbereidingen van de ‘evacuatie’ waartoe de

leiding van de DeVlag had besloten. Het zou een reis worden, zo schreef ze, ‘in het kielzog van een groot historisch verlangen: de stichting van het Derde (Vredes?) Rijk’³ Later zou ze eraan toevoegen: ‘Zouden we overwinnen, ook al is de oorlog verloren? Zijn wij de hoeders van onze Volksziel?’⁴ Nog steeds geloofde ze vast in het nationaalsocialisme.

Op de vooravond van hun vlucht paste ze, zoals gewoonlijk, op de kinderen van de buurvrouw. Niemand wist van hun plannen. Ze stopte de kleuters in hun vertrouwde bedje en verborg de huissleutel van de buurvrouw op het gebruikelijke plekje tussen de geraniums. Net zoals altijd.

Nee, niemand mocht iets merken.

Haar eigen vrolijke kroost – vier jongens van zes, vijf, vier en drie jaar – kwam thuis na een dag stoeien in de kreek achter het huis. Nietsvermoedend. In de keuken stond de tafel rijkelijk gedekt. De zorgzame moeder schrobde haar blozende rakkers schoon in de zinken teil. Een laatste keer? Toen vielen ze doodmoe in slaap in hun bedjes. Engeltjes in hun paradijs.

Op het laatste moment had L. de overgordijnen afgehaald en aan stukken geknipt. In allerijl naaide ze van de zware stof stevige rugzakjes voor haar twee oudste zoontjes, die ze propvol sokken, truien en sjaals stopte.

Ook voor haar en haar man moest ze pakken. Twintig kilo per persoon. Meer was niet toegestaan. ‘De zomer zal voorbij zijn als we terugkeren.’

Een moment werd ze overmand door angst. Zou het een lange winter worden, daar verloren in het Noorden of het Oosten, ver weg van huis?

De duisternis viel. De luiken werden gesloten. Een laatste ritueel.

Het bleke licht van de vollemaan hield de wacht. Om het huis patrouilleerden DeVlag-mannen. Op hun hoede. Tot het uur van het afscheid. Het fiere zwarte uniform, dat sinds het begin van de oorlog verplicht was voor de mannelijke DeVlag-leden, was ingeruild voor versleten burgerkleding. ‘Bevreemdend’, piekerde L.L. ‘Alsof met het wegwerpen van hun insignes ook hun

Beschuldigingen en willekeurige wraaknemingen waren aan de orde van de dag.

De winnaar neemt alles.

